

V neděli 31. ledna konala se v Českém klubu v Praze za předsednictví dvorního rady p. prof. dra. Randy a za velmi čestného účastenství schůze, na jejímž programu nalezalo se rokování o nápravě naší měny, jehož průběh jest obsahem tohoto spisku.

O předmětu samém pojednal takto :

prof. dr. **Bráf.**

Dle souhlasných zpráv, pověřených očividně se strany autoritativní, vstoupila jednání o nápravu naší měny do stadia posledních příprav. Náprava měny náleží k nejdůležitějším mezi otázkami, jimiž během mnohých let bylo se zabývatí správě a zákonodárcům rakouským. Jest rozhodně spletitější, nežli byla poslední z velikých evropských náprav měnových, totiž italská, neboť při této nebylo takových dalekosáhlých otázek zásadních, jaké u nás zrovna stojí v popředí: přechod k jiné měně a snad změna v soustavě mincovní. Mocně narostla literatura, jež se zabývá otázkou tou. Veřejné zájmy velikého dosahu závisí na správném její rozřešení. Tím důležitější jest, aby pojednávala se veskrz věcně, jen důvody odvozenými z povahy věci. Za věcné

ale nelze pokládati na př. podezřívání, jež slyšeli jsme ještě nedávno i v samé radě říšské, jako by obhájci zlaté měny byli jen bankéřští spekulanti, kteří baží pouze po výtěžku ze sprostředkování zá-půjčky valutové. Ti, kdož z tábora stříbrupřejného takových argumentů se neštítí, měli by povážiti, že v posledních letech šedesátých zrovna tak se mlu-vilo o zastancích měny dvojité ve Francii, poněvadž v jedné z tehdejších expertis byl zúčastněn jeden z Rothschildů a jiní bankéři.

Jeden z nejhorlivějších našich literárních za-stanců restituce stříbra v nedávných letech — Ottomar Haupt — náležel rovněž ke kruhům bankéřským, jako jim náleží Bunzl a jiní mezi nynějšmi zastanci měny zlaté. Úsudek obecný ve věci tak důležité nesmí se kaliti pouhým podezříváním.

Potřeba nápravy naší měny není toho času spornou. Odchylná mínění týkají se jen způsobu provedení nebo jednotlivých jeho podrobností nebo příhodnosti nynějšího okamžiku ku provedení záměru toho. Avšak též o způsobu nápravy byl ještě před desíti léty spor mínění ostřejší, nežli nyní, bylyt tehda naděje v pozvešení hodnoty stříbra větší, kdežto nyní se ukázalo, že ani t. z. Windom-Bill severoamerická z r. 1890 nedovedla zabrániti dalším depressím stříbra, ačkoliv dle ní nepoměrně vyšší množství kovu toho nyní v Unii se razí, nežli dle dřívější bill Blandovy z r. 1878.

Proč jest u nás potřebna náprava měny, sotva bude třeba podrobněji doličovati. Jest známo, že měna naše, založená na stříbre od roku 1848, jest porušena trváním t. zv. měny papírové, ban-

kovek a od r. 1866 i státovek, obou za kov nesměnitelných, opatřených t. zv. nuceným oběhem. Od r. 1848 řádl u nás zloduch ažia, které sice bylo populární, dokud stoupajíc, podněcovalo vývoz, ale když klesalo, přinášelo těžké pohromy. V letech sedmdesátých ažio stříbra klesá, r. 1878 mizí, mizí účinkem klesající ceny stříbra, jež právě, v době, když výtěžky stříbrných dolů stoupají, v Německu ustoupiti musilo měně zlaté a ve Francii a ostatních státech latinské unie mincovní nalezlo mincovny pojednou sobě zavřeny,

Od r. 1877 tlačí se stříbro víc a více do Rakous, až i tu r. 1879 jednoduché opatření správy, které zastavuje všecko další ražení na účet soukromý, činí invasi jeho konec. A tu nastává úkaz neobyčejný, na první pohled překvapující. Hodnota rakouského zlatého — a ovšem i papírového, který trvá se stříbrným al pari — zůstává na dále zvýšena nad hodnotu, kterou na trhu světovém má stejné množství stříbra na stavu neraženém. Stalo se tak přes to, že vláda pro své účely razila něco zlatáků ze stříbra vytěženého ve státních dolech. Skutečnost ta má velikou zajímavost theoretickou, vzešly zejména o vysvětlení příčin jejich spory, nás zde dotýká se především význam její praktický.

Kdyby nebylo se volné ražení stříbrných peněz u nás zastavilo, byla by hodnota našeho zlatého následkem silného přívozu stříbra nevyhnutelně klesala a kolísala tou měrou, jakou klesala cena stříbra na trhu světovém. Měříme klesání to, jak známo, dle záznamů na nejprřednějším trhu, totiž na londýnském. Tam sice přechodně prodávána unce stříbra mincovního již v srpnu r. 1876 za 46 penčí, nebo-li denárů anglických, ale cena stříbra zotavivši se po-

někud, stoupla počátkem r. 1881 přes 51 d. Avšak odtud (až na krátké zotavení opětné v r. 1890) klesala stále až na záznam 42 d., ku kterému byla dospěla během let 1888—1889, ano v nejposlednějších dnech i pod tu míru, tak že dle ceny na trhu londýnském má se nyní cena zlata ke stříbru jako 22:1, kdežto do konce let šedesátých byla $15\frac{1}{2}$:1. Ale skutečná platnost zlatého našeho, jeho hodnota kursovní, v peněžním obchodě našem jest vyšší. Platímeť na př. tou dobou za 10 liber šterlinků (nebo určitěji za směnku v Londýně na vidění splatnou na 10 lib. št. znějící) jen 118 zl., ač by — kdyby se dle ceny stříbra na trhu londýnském tou dobou zmeanané platiti měla — státi musila značně přes 140 zl.

Tato kursovní hodnota našeho zlatého jest nejen vyšší, nýbrž i poměrně stálejší nežli cena stříbra neraženého na trhu.

Skutečnost řečená znamená v našich nezdravých poměrech měnových sama o sobě již kus nápravy. Avšak zjednána-li penězům našim jistá větší stabilita, nežli by byla při volném ražení, přece nezjednána dostatečná. Neboť i ta o sobě vyšší kursovní hodnota našeho zlatého vydána jest mnohem větším záchvěvům, nežli hodnota peněz ve státech s monetárními poměry upevněnými. Tak na př. r. 1888 při poměrně stálejším stavu ceny stříbra na trhu londýnském kolísal ve Vidni záznam londýnských směnek mezi 120.80 a 126.80.

Ažia stříbra jsme se dávno zhostili, ale stojíme pod vládou kolísajícího tak zv. ažia zlata, kterýmžto názvem, vlastně naprosto nepřipadným, naznačujeme

měnitvý poměr kursovní hodnoty našeho zlatého ve stříbře ku zlatým mincím států západoevropských.

Obecný názor pokládá toto ažio — jako druhdy ažio stříbra — za něco prospěšného pro naše zájmy vývozní. Ale prospěch ten vzejíti může patrně jen za určitých výmínek, totiž 1. dokud ažio stoupá a 2. na každém stupni, na který vystouplo, dokud účinek stoupnutí nerozšíří se na všechny živly při výrobě dotčeného zboží súčasně. Postup ten jest, jak známo, nestejný. Nejrychleji sledují ceny ve velkém změny ažia, zvolněji ceny v drobném, nejzvolněji mzdy. Leč ani stoupaní ažia neděje se čarou přímou, nýbrž vlnitě za stálého kolísání a konečně nadchází delší doby klesání. Nikdo nemůže si přesně vypočítati v čas, kdy obchod uzavírá, zda-li vlna ažia v čas ten stoupající nebude se pohybovati směrem opačným, až dojde ke placení. A tak vydán jest hře, jež může přinésti výhry nebo ztráty zcela nahodilé. Veliké firmy chrání se proti risikům podobným spekulacním obchody valutovými, které jsou pověstny jako specialita vídeňské bursy. Drobnější, nezkušenější živlové se proti nim chrání nedovedou a nadejde-li někdy obrat pro ně okamžitě příznivý, zvrátí jej zase spekulace často dříve, nežli by oni mohli z něho kořistit. I tak domnělé prospěchy ažia těm třídám nejméně připadají jejichž zájem jest nám z nejedněch příčin nejbližší. Ostatně jsou převraty v kursech cizích mincí čili t. zv. valut někdy tak silné, že ani velcí účinkům jich neuniknou, a tudíž se u nás i mnohem snadněji využitkuje leckteré příznivé konjunktury trhové.

Jsme nad to silně zadluženi v cizině; čím kolísavější jest měna, v níž platíme své úroky, tím

více snaží se věřitel uhájiti se tím, že zvyšuje úrok o příslušnou prémii risikovou. Nepodceňujme užitek pevných základů měnových ani s té stránky a — neostýchejme se to vysloviti — zejména ne pro případ budoucí války. Chatrné poměry naší měny té válce nezabrání, ani jiní činitelé, ale půjčka uzavřená při nynějších poměrech měny uvalila by na poplatnictvo mnohem větší břímě, nežli půjčka při valutových základech upevněných, jejíž podmínky co do kursu a úroku vždy budou nepoměrně příznivější.

Jest-li v tom směru tedy náprava měny zároveň hospodářskou přípravou pro eventuelní válku — nelze s druhé strany přehlednouti utěšující účinek úvahy, že by vlády naše sotva si troufati mohly pustiti se do díla tak obsáhlého, na více let vypočteného, kdyby neměly pevné naděje v zachování míru do té doby, do které toto veliké dílo bude skoncováno.

Nyní k otázce nápravy samé. Spletitost věci souvisí s tím, že třeba jest rozřešiti předem řadu zásadních otázek hospodářských, jako jest: jakou měnu zvolíme, jakou jednotku mincovní, na základě jaké relace proměnu provedeme, jakou měrou bude nutno vzíti z oběhu státovky. K tomu řadí se otázky právní a to veřejnoprávní — pokud běží o nutnou součinnost s Uhry, rozdělení výloh, zákonodárné provedení — a soukromoprávní, jež dotýká se účinku změněné měny na poměr dlužníka k věřiteli.

K tomu přistupuje technická stránka provedení: opatření zlata, ražení nových mincí, a ko-

nečně ustanovení doby, kdy se může počítí s vydáváním nových mincí.

K těm všem otázkám budiž stručně přihlédnuto :

Volba příští měny jest nynějším stavem ceny stříbra usnadněna. Vyloučena jest naprosto ryzí měna stříbrná, neboť právě její dosavadní účinek, dříve vyložený, činí nápravu nutnou.

Vyloučena jest na ten čas i ryzí měna dvojitá — jež jest právě jen tenkrát ryzí a úplná, když spočívá na volném ražení mincí ze zlata i ze stříbra s obsahem kovu určité a na stálo tarifovaným. Sám před lety, r. 1884, přiznal jsem se za zásadního přítele měny dvojité, v jejímž obecném přijetí řada čelných odborníků již koncem let sedmdesátých spatřovala jediný prostředek k zastavení hrozící deprese stříbra. Ale již tenkrát doznal jsem a tím více nyní doznati musím, že bylo by nesmyslem žádati, aby Rakousko ji zavedlo samo o sobě. V letech padesátých mohla Francie svou měnou dvojitou uchrániti zlato od úpadku ceně jeho hrozícího, protože mohla pojmouti takové jeho sumy a zároveň uvolniti takové množství stříbra pro vývoz na Východ, že zamezilo se otřesení poměru cen mezi zlatem a stříbrem. Ale my bychom dnes při vrchovatém zaplavení celého svého oběhu stříbrem nedovedli cenu jeho ustáliti.

Vždyť to nedovedla ani unie severo-americká, ač nyní skoro celý ohromný výtěžek stříbrných dolů jejich plyne do státních mincoven !

Zbývá tedy jen dvojitá : buď ryzí měna zlatá, při níž bychom rozsáhlou měrou užívati musili drobných ze stříbra, jež by počnaly již novou mincí

zlatovou s menším obsahem stříbra, nežli má nynější zlaťák,

anebo t. zv. měna dvojitá neúplná v tom způsobu, jako platí tou dobou na př. ve Francii následkem zastaveného ražení stříbrných pěti-franků a v Německu následkem toho, že zůstala v oběhu část starých tolarů v tarifované hodnotě tří marek. Také u nás zůstaly by pak dosavadní stříbrné zlaté vedle nových řekněme pěti- a desítizlatových mincí zlatých v oběhu jako plné mince zákonné se stejnou mocí platební. Ale mělo by to předně již tu stránku nebezpečnou, že by nám tyto stříbrné mince mohly vymizeti z oběhu, kdyby cena stříbra na trhu světovém tak stoupla, že by se vývoz jejich od nás vyplatil a po nastávajícím odstranění našich papírových zlatek byla by to kalamita. Konečně ale nikdo neví, zdali při eventuálním, dnes věru málo pravdě podobném zavedení měny dvojitě v jiných státech, vzal by se za základ a mohl by se za základ vzíti též poměr ceny mezi zlatem a stříbrem, který bychom měli my a musili bychom tudíž bezpochyby přece podstoupiti nové ražení stříbrných zlatých, a vzíti nynější z oběhu. Každým způsobem bylo by třeba v případě přijetí dvojitě měny neúplné postarati se o hojný oběh drobných na půl a čtvrt zlatého ražených.

Avšak právě úvahy tyto ukazují, že na ten čas jest nejsprávnější rozhodnutí pro r y z í m ě n u z l a t o u.

Majíce se rozhodnouti o p ř í s t í j e d n o t ě m i n c o v n í, můžeme vzíti v úvahu buď připojení k nějaké už trvajcí soustavě evropské, markové neb frankové, nebo zachovati svou dosavadní zlatovou. Připojení ke frankové nebo markové bylo by vý-

hodou pro zahraničné styky, ale výhodu tu nesluší přeceňovati naproti důležitému požadavku, aby pro široké vrstvy domácího obyvatelstva přechod učiněn byl snadným a to v ten způsob, že by dostali do rukou nové peníze ve stejné hodnotě s dosavadními, tak že by nevyžadovaly žádného přepočítávání, žádného nového výpočtu cen, jež, jak pověděno, rády se zaokrouhlují v neprospěch konsumentenstva, zvláště drobného.

Mám za to, že prospěchům této široké vrstvy nejlépe se poslouží, když vezmouce dnes do ruky nový zlatý na místo bývalého, jímž ještě hospodářili včera, nepocítí nejmenší změny, ani nezvyklé námahy, ani nedůvěry snadno vznětlivé. Zahraničným stykům hospodářským nevzejde zachováním zakorenělé domácí soustavy žádná ujma podstatná, neboť stejnost soustavy mincovní neuchrání je počtů a kalkulací podle měnivého stavu kursů směnečných.

Tím přicházím k otázce t. zv. r e l a c e, prakticky nejzávažnější ze všech, jež jest v záležitosti nápravy měny řešiti, jakmile způsob měny — tedy zde měna zlatá — jest stanoven, Touto otázkou relace vyrozumíváme: Kolik zlata má obsahovati příští náš zlatý ve zlatě, jenž stoupne na místo nynějšího? Na jakém základě má se to vypočísti?

Mluvím-li o příštím zlatém ve zlatě, nepravím, že se budou snad raziti zlaté mince v hodnotě jednoho zlatého, naše zlaté mince budou zníti bezpochyby na 5 a na 10 zlatých, nicméně běží právě o to, kolik zlata má v těch mincích na 1 zl. ve zlatě vypadnouti.

Má nový nás „zlatý“ obsahovati tolik, co náš nynější t. zv. „Goldgulden“, jehož jde dle běžné fikce $8\frac{1}{10}$ na 20-frank?

Rozhodně ne, proto že tento „Goldgulden“ jest v hodnotě mnohem vyšší nežli nynější stříbrný zlatý, nemůže tedy beze všeho na jeho místo býti postaven, s druhé strany pak právě všemu přepočítávání se chceme vyhnouti.

Má se mu dáti jen tolik zlata, co se rovná nynější běžné ceně ryzího stříbra obsaženého v našem stříbrném zlatém? Rovněž ne! Neboť jsme viděli, že nynější rakouský zlatý má vyšší cenu, nežli činí cena stříbra v něm obsaženého. Pro všechny majitele pohledávek bylo by to krivdou, kdyby jej musili vzíti ve stejné platnosti jako dosavadní. Konsumentům by to konečně nepomohlo, proto že by se ceny dosavadní zvýšily a bezpochyby jen v neprospěch jejich výše zaokrouhlily.

Zbývá tedy jenom: dáti novému zlatému tolik zlata, co odpovídá skutečné domácí platnosti jeho, to jest jeho kursovní hodnotě, jež vyplývá z přirovnání s vídeňskou kursovní cenou směnek zahraničních znějících na zlato. Takto jedině neublíží se nikomu a přechod k nové soustavě projde hladce beze všeliké revoluce v cenách a mzdách, vždy nebezpečné vrstvám hospodářsky nejslabším.

Řekněme věc jinými slovy: Běžná nauka uvykla si rozeznávati u mincí cenu nominální, cenu vnitřní neboli cenu kovu v minci obsaženého, a tržní cenu mince (kursovní hodnotu její). Cena nominální v nynějších systémech mincovních nemá více významu, můžeť od t. zv. ceny vnitřní odchy-

lovati se nejvýš v mezích t. zv. remedia a nákladů ražebních. Cena kovu, jak jsme viděli, nehověla by poměru nynější skutečné hodnoty rakouských stříbrných mincí k hodnotě zlata. Vyslovujeme se tedy proto, aby pro určení čisté váhy příštího zlatého ze zlata vzata byla za základ kursovní hodnota nynějšího stříbr. zlatého v době při přechodu ato, protože nelze vybrati jen určitý momentový kurs, dle průměru nedlouhé doby bezprostředně před zavedením nové měny.

Pokud běží o funkci peněz jako měnidla, tedy pro upotřebení jich v běžných koupích a prodejích zboží, jest na jevě, že se tím nic v poměrech nezmění; v téže platnosti, v níž slouží mně nynější zlatý, přijmu zaň nový a užiji jeho. Mohlo by pouze býti uvažováno, zdali mohou také pohledávky, vzniklé ve starší době, v níž stříbrný zlatý náš měl ještě vyšší hodnotu než nyní, pokládati se spravedlivou měrou za zapravené, když se vysloví, že kterýkoliv věřitel starší pohledávky (před r. 1872 vzešlé) na stříbro znějící namísto zlatých stříbra své staré pohledávky příjmuti musí tolikéž zlatých nových.

Vzešla o tom různá mínění odchylná. §§ 988 a 989 obč. zák., jichž se při tom dovoláváno, nelze vlastně na otázku naší použiti, poněvadž se v nich přihlíží jedině k případu, že za nezměněného kovu měny změni se buď jen vnitřní hodnota mincí (cena kovu) anebo kovový obsah jejich.

Změna v hodnotě kovu mincovního (změna vnitřní hodnoty) nemá na požadavek věřitelův účinku: zákon pokládá za to, že hodnota mince se nezměnila a dluh svůj jsem zapravil, platím-li patričný počet toho druhu mincí, na něž pohledávka od

počátku zněla. To jest obecné právní pravidlo nezbytné pro pořádek a bezpečnost obchodu peněžního.

Vyplývá pak z něho: Kdyby dnes všechny pohledávky se zaplatily, musili by se věřitelé spokojiti tou sumou zlatých stříbrných, na něž pohledávky znějí. Méně jim ani v příští méně přiknouti nemůžeme, proto nesmíme bráti za základ pro nový zlatý pouhon cenu vnitřní, ale také více jim nenáleží, proto stojíme plně na půdě právní, když stříbrný zlatý, na který zní jejich pohledávky, substituujeme zlatým, jehož obsah kovový byl určen dle skutečné poslední hodnoty zlatého stříbra.

Požaduje-li se na př. se strany autora jedné z monografií o nápravě měny, dra. Landesbergera, z důvodu slušnosti, aby se starší dluhy platily dle kursu stříbrného zlatáku v čas uzavření zápůjčky, tedy při dlužích vzešlých před r. 1872, sumami o tolik vyššími, o kolik tehdejší hodnota té mince převyšuje nynější, tedy nelze s tím souhlasiti. Sám navrhovatel utíká před důslednostmi svého návrhu, pokud běží o obligace na majitele znějící — jít do ruky do ruky a nejsou namnoze dávno více v rukou těch osob, které by vlastně měly obdržeti zamýšlenou slušnou náhradu za ztráty utrpěné zmenšenou hodnotou peněz. Avšak ukázáno nad to, že věřitel právního nároku na více nemá, a domnělé důvody slušnosti proti věřitelstvu vyvážený jsou zřetelem na to, že by v době v nejednom směru kritické nesly právě rolnictvo a zadlužený nemovitý majetek vůbec účinky vyrovnávající spravedlnosti pana navrhovatele velmi těžce.

S technické stránky tu nadchází arci obtíž, jakým formálním způsobem ustanoviti relaci

mezi příštím a starým zlatým. Jednání v zákonodárných sborech jest zdlouhavé, mezi tím může spekulace na kursy působiti — proto třeba průběhu rychlého. Za návrh také již vyslovený, aby zákon dal plnou moc vládě ustanoviti relaci — nemohl bych se přimlouvati. Nejzávažnější moment celé otázky musí zůstati v moci zákonodárcově. Lépe bude vypočísti relaci dle průměru poslední doby před podáním předlohy, a pak rychlé projednání parlamentární v obou polovicích říše současně.

O tom, jakou měrou bude třeba vzítí státovky z oběhu, rozcházejí se mínění. S požadavkem dokonalejšího provedení nápravy srovnává se přání, aby celá státoвка vůbec vymizela, aby tedy vzata byla z oběhu celá suma 312 mil. zlatých, jež tvoří společný nezaložený dluh. Rozumí se, že by zároveň odpadlo oprávnění vlády rakouské, vydávati státovky v mezích zákonných místo t. zv. salinek. Avšak dosud udržuje se i mínění, dříve již vyslovené, že část státovek dala by se bez ujmy národohospodářské udržeti v oběhu. Ani toto rozřešení, jež by na př. asi za 120 mil. zlat. nechalo v oběhu státovek na vyšší appointy (po 50 zlatých), není zásadně nesprávné.

Ostatně nebude třeba ani v prvém případě za plných 312 mil. uzavřítí zápůjčku za účelem opatření zlata, máť jednak správa uherská již jisté zásoby zlata připraveny (35 mil. zl.), v Předlitavsku pak dospěly kasovní přebytky již asi 100 mil. zl., i bude snad možno aspoň části jich užiti k nákupu zlata. Že Rakousko nebude z příčin své nápravy měnové stříbro prodávati, rozumí se samo sebou, budeť třeba i při zavedení ryzí měny zlaté, což pravdě

jest nejvíce podobno, hojného množství drobných o 1 zl. a půl zlatém, jež všecko obsahující stříbro plně absorbují.

Zlaté mince nové raziti se budou ze zlata chovaného již v kovové fundaci banky rakousko-uherské, ze zásoby v Uhřích nashromážděné, ze zásob dukátů, nyní v soukromých rukou se nalézajících, konečně ze zlata, jež ze státních přebytků pokladničních nebo z výnosu zápůjčky se zakoupí.

Postup provedení představují si znalci většinou a zajisté správně tak, že nejprve státovky vůbec (obmezené na sumu 312 mil. zl.) prohlásí se vesměs — nebo až na část, jež by se v oběhu zachovala, najisto pak 1- a 5-zlatové — za bankovky zlatem směnitelné, ku kterémuž účelu potřebné zlato v podobě nově ražených mincí dodá bance stát. Výplatou bankovek novými mincemi arci se nepočne, dokud nebude celá potřebná suma nových mincí hotova a dokud se směnečné kursy účinkem nastalé změny neustálí tou měrou, aby nebyly obavy náhlých značných vývozů zlata.

Bilance nákladů ku provedení díla potřebných bude míti na straně výdajové úroky zápůjčky valutové a náklady ražební; na straně příjmové: zisk z nových mincí stříbrných ražených jako drobné, tedy o zmenšeném obsahu drahokovu, příspěvek banky rakouské, jež vzhledem k prospěchům jí kynoucím bude lze od ní požadovati, konečně i úspory z eventuálních konversí dluhů státních v níže suročitelné aspoň potud, pokud zdokonalení měny příznivější výsledek konversí těch zabezpečí. Pro rozdělení nákladů zápůjčkových bude arci třeba ustanoviti klíč pro podíl obou polovicí

ríše. Bude záhodno, zasaditi se vším úsilím o klíč přiměřenější obojstranné hospodářské síle, nežli jest nynější, platný pro uhrazení společných našich výdajů říšských.

Uvážení zaslужují konečně i obavy a námitky pronášené. Obavu, že by se bez krise na peněžném trhu světovém nepodařilo sehnati potřebné zlato, pokládám dnes za méně důležitou. Celá zásoba zlata v Evropě a Unii odhaduje se znalecky (pro konec r. 1886) na 13.364 milionů marek, v Evropě mimo-rakouské činí bezmála 10.000 milionů marek, roční výtěžek zlata na zeměkouli byl r. 1886—1889 mezi 159—182.000 kg. Hledíce k tomu nevyžadovala by valutová zápůjčka rakouská, byť i uzavřená sumou 300 mil. zlatých, více než asi 5 pct. nynějších mimo-rakouských zásob evropských anebo nežli sumu jediného ročního výtěžku světové produkce zlata. Při poslední zlaté italské zápůjčce valutové súčasťněno bylo m. j. i samo Rakousko a Rusko. Konečně do-svědčuje i chování se peněžního trhu evropského, že hledí na věc okem příznivým. A to je dobrá čaka.

Větší oprávněnosti mají obavy, že nahodilé poměry světového trhu, finančního hospodářství státního nebo platební naší bilance mezinárodní mohly by vzbuditi záhy vývoz zlata od nás a úspěch díla ohrozit. Těch eventualit nesluší přeceňovati, spíše dobře se na ně připravit. Sem náleží již především opatrná volba terminu, kdy se počne záměnou bankovek za nové zlaté mince, jež zejména předpokládá příslušné ustálení kursů směnečných.

Konečně ani toho nesluší pomíjeti, že byť i náprava měny přinesla dlouho ždané a věru neoce-nitelné ustálení celé naší peněžné soustavy — přece přechod k novým poměrům jako všecky přechodné

stavy, vyžadují obratnosti a energie v kruzích vyra-
bitelstva a obchodnictva, aby z nových podmínek
dovedly těžiti co nejvíce pro sebe a celé domácí
hospodářství národní.

Věci zde pověděné nebyly nové. Při velikém
již rozsahu literatury otázky té věnované, nelze takměř
pověděti něco nového. Běží jen o to, vybrati ze
směsi návrhů a mínění sobě i odporujících, co
z podstaty věci a poměrů dá se dovoditi.

(Přednáška tato přijata byla s hlučnou, dlouho
trvajícím pochvalou.)

* * *

Pan Ludvík : Pan prof. Bráf přednáskou
svou probral veškeren materiál tak důkladně, že další
rozpravě o nápravě měny vlastně už se nedostává
látky. Jest-li i přes to přihlásil se řečník ke slovu,
učinil tak hlavně z té příčiny, a by vzdal Českému
klubu díky, že tuto velice důležitou otázku dal
na program schůze a že přispěje tím způsobem
k tomu, aby také české obecenstvo, které právě
k otázce této chová velikou netečnost, aspoň poněkud
se jí zabývalo. Diváme-li se nestranně na tuto ne-
tečnost, částečně nemůžeme se jí diviti, neboť schá-
zelo dosud u nás pochopení důležitosti této věci i
pochopení věci samé. Pojem měny jest u nás
pojmem zanedbaným, a málo známým a jakmile počne
se mluvit o několika stech milionů zlatých, už pře-
stává porozumění věci. Vždyť r. 1890 vydal v Praze
o nápravě měny profesor na české universitě spisek,
v jehož předmluvě sám se přiznává, že na sobě
samém zažil myšlenkový proces, než se propracoval
od pojmu peněz k pojmu měny.

A karateristickou známkou našich poměrů jest,
že v době, kdy finanční ministři mají ve Vídni o této
důležité otázce rozhodující rady, žádný z knih-

kupců pražských neměl odvahy vydati populární spisek o této věci, kdežto současně v insertní části novin bylo možno se dočísti, že o sensačním procesu touže dobou ve Vídni konaném, vyjde obsáhrné vylíčení i v jazyku českém.

Tento zjev nelze nazvati jinak, než chorobným, když smyslu pro důležitou praktickou otázku vůbec není, kdyžto smysl po sensačnosti ještě se dráždí. Proto nemá řečník vroucenějšího práni, než aby této přednášce p. prof. Bráfa dostalo se v celých Čechách největšího rozšíření, a aby zavedla impuls k obratu u nás. Otázku samu probral p. prof. Bráf, tak podrobně, že z velikého materiálu další diskusi skoro nic nezbylo. Ale na jednu věc chci přece upozorniti. Není tomu tak dávno, co v rozhodujících kruzích našich nabylo převahy přesvědčení, že příští naše měna může býti jenom zlatou. Ještě v červnu r. 1891 udála se v rozpočtovém výboru rakouské říšské rady pozoruhodná debata, v níž veliká většina poslanců vyslovila se rozhodně proti měně zlaté a sám finanční ministr dr. Steinbach mluvil tehdá tak neurčitě a nejasně, že všichni, kdož tuto otázku již delší dobu stopují, žasli nad slovi ministrovými. Jako dříve uvedeno, že v širších kruzích nedostává se smyslu pro posouzení důležitosti této otázky, tak jest i v některých kruzích jiných. A k tomu přistupuje ještě jedna okolnost. Ježto říše naše, aby mohla zavésti do peněžnictví svého pořádek, bude nucena opatřiti si zlata za několik set milionů zlatých, což ovšem státi se může jenom půjčkou, vyskytuje se dosti lidí, kteří ze strachu před každou půjčkou jakoukoliv již k vůli ní jsou nepřátely nápravy měny a tudíž také měny zlaté.

Ale tu se ocituje každý před novým pojmem, který sluší zcela přesně vytknout, aby nemohl vzniknouti žádný omyl; a tím pojmem jest náklad, jehož náprava naší měny bude vyžadovati. V té příčině setkati se lze velmi často s nesprávným výkladem a ne-

správným pojmáním věci. Pod nákladem měny v obyčejném smyslu myslí se oněch několik set milionů zlatých, za něž říše musí si opatřit zlata; to však není správné. Ten dluh, který představuje naše státovky, ten dluh už tu je a nebude to tudíž nový dluh, který k vůli nápravě měny budeme nuceni učinit! Ten dluh dostane jen novou určitější formu s tím hlavním rozdílem, že z dluhu nezúročitelného stane se zúročitelný a nákladem na úpravu naší měny v přesném slova smyslu sluší zváti toliko onu sumu, které bude ročně potřebí na zúročení dluhu toho. A tento náklad pohybuje se toliko kolem 10—18 milionů zl. Poněvadž však současně konverzí rent uspořídá se v říši naší opět na úrocích jinde, bude náklad vlastně ještě menší. Možno tvrdit, až tento správný úsudek všude pronikne, že nebude ani jediného nepřítelů nápravy měny u nás a každý bude rád, že konečně podařilo se nám vybřednouti z papírové zátopy.

* * *

Vrchní ředitel Zemské banky p. dr. **Mattuš**:
Je to veledůležitá akce, před kterou stojíme, a její provedení je otázkou cti naší říše. Uvažme k tomu následující: kdyby před 12 lety byl se někdo odvážil projektovat nápravu měny a jak by měla býti provedena, každý byl by řekl: toť věc nemožná, v době dozírné nemohli bychom k ní přikročiti. Co jest však v životě národů a států doba 12 let? Nastává otázka, či to zásluhou, že dnes stojíme před touto akcí, která ve finančnictví v tomto století nemá rovné? Vzpomínám zásluh nezapomenutelného Dunajewského a doufám, že neodepřete uznání oné majoritě na říšské radě, která po 12 let podporovala politiku vládní a třeba někdy byla nucena, ukládati národu oběti, činila tak dobře [vědouc, že to, co ukládá, ponese dobré úroky. (Souhlas.) Po té přešel na přednášku pana prof. Bráfa a konstantoval, že v celku souhlasí s jeho vývody

a jen v některé vedlejší věci jest jiného náhledu. Prof. Bráf zcela správně poukázal na to, že při přechodu od jednoho mincovního systému ke druhému třeba míti ohled na širší vrstvy obecnstva, které by při nesnadném přepočítávání jistě byly poškozeny. Toť závažný důvod, ale i jiné neméně závažné okolnosti třeba též zrale uvážiti. Nenaskytne se brzy tak příznivá příležitost ku změně našeho mincovního systému, jakou jest nynější, kdy chystáme se k nápravě měny. Podnět k tomu není nový, v říšské radě často a již dlouhá leta poukazuje se na to, že naše platební jednotka je příliš velká a také její nejmenší část, krejcar, je příliš velký, srovná-li se s nejmenšími penězi v jiných státech. V obchodu to má velkou důležitost; čím menší jednotka mincovní, tím pružnější jest tvoření cen, což vidíme v těch zemích, kde mají frank nebo marku. Kdežto ve Francii nebo Německu ceny stoupnou o centim nebo fenik, stoupnou u nás o krejcar a právě tak dovoluje opět menší mince snazší slevu na ceně, než jest to u nás možno při krejcaru. A škodu z toho mají právě nejchudší vrstvy. Máme sice ještě půlkrejcar a mnozí byli toho náhledu, že nedostatku našeho systému peněžního odpomůže se, když zavede se půlkrejcar do oběhu. Naléháno na vládu, aby zvětšila oběh půlkrejcarů, vláda vyhověla, dala jich naraziti větší sumu, ale půlkrejcarey zůstaly ve státních pokladnách, poněvadž je nikdo nechtěl. Četní národní hospodáři jsou toho náhledu, že bylo by nejlépe naši zlatku přelomiti. O návrhu tomto možno rokovati, ale když my přecházíme k menší mincovní jednotce, sluší uvážiti, zda nebylo by nejlépe, přijati systém frankový, kterýž je systémem světovým.

Přepočítávání bude ovšem obtížné a mnohý, jenž se v tom dobře nevyzná, bude poškozen. Ale bez oběti nedá se obyčejně žádný větší obrat uskutečnit. Pro přijetí systému frankového mluví ta okolnost, že už je zaveden v četných státech: ve Francii,

Belgii, Švýcarsku, Itálii, Španělsku, Rumunsku Bulharsku, Srbsku a Řecku, neboť italská lira, španělská peseta, rumunské lei, srbský dinár, bulharský lev a řecká drachma nejsou vlastně nic jiného než frank.

Za pomoci školy přemohou se snadno nesnáze, které spojeny by byly se zavedením nového mincovního systému, jako bylo při zavádění francouzské soustavy měr a vah. Mohlo by se myslit, že největší překážku dalšímu rozšiřování franku činití bude Rusko, které jako Anglie houževnatě drží se všeho svého; ale i Rusko přispůsobilo se již frankovému systému, neboť před několika lety carským ukazem bylo ustanoveno, aby stříbrný rubl rovnal se 4 frankům a poloviční imperiál ryzí vahou zlata napoleondoru.

Co se relace týče, prohlašuje řečník, že souhlasí s tím, co prof. Bráf přednesl. V poslední době mluví se u nás mnoho o „spravedlivé“ relaci; té by se dosáhlo, když by větitel vnitřní hodnotou mince dostal totéž, co před časem dlužníkovi půjčil. Prováděti tuto relaci od případu k případu je naprosto vyloučeno. Řečník pronáší náhled, že finanční ministři o relaci se již dohodli; kdyby toto přesvědčení stalo se všeobecným, odňala by se spekulaci půda. Co se státovek týče, má řečník za to, že nemusily by se všechny vzít z oběhu. Jistou část jich, ovšem znějící na větší sumu, mohla by finanční správa ponechat v oběhu, aniž by se tím poškodil státní úvěr a aniž by se valuta vydala v nebezpečí kolísavosti. Řečník je přesvědčen, že při úpravě nového poměru cedulové banky ke státu důležitou okolností bude osmdesátimilionový dluh, který je skvrnou ve finančních dějinách Rakouska, jež by se měla zaplacením smazati. Náklad na toto zaplacení, po případě úroky z tohoto kapitálu bylo by lze uhraditi z valné části větším podílem státu na čistém výtežku banky, které tímto splacením a velkým zmenšením konkurence se státovkami do-
stane se znamenitých výhod. (Hlučný souhlas.)

Pan Hevera poukazuje na ten moment, že Uhři ještě před rokem nepřáli příliš nápravě měny, ale teď jsou největší nadšenci její a myslí si, se snad ediktem se vše odbude; není možno podrobně prozkoumat všechny motivy, které je k tomu vedou. Myslí se, že 300 milionů zlatých ve zlatě stačí, aby se u nás mohla zavést zlatá měna. Pro obyvatelstvo říše naší okrouhlou sumou 40 milionů nyní je cirkulačních prostředků (bankovok, státovek, stříbrných zlatníků a drobných peněz) za 800 milionů zlatých, což bez ažia činí 1600 milionů marek. Toto množství dnes už neztačí. R. 1869 bylo v Německu cirkulačních prostředků za 2 milardy, r. 1889 stoupla však už tato číslice na více než 3 milardy marek; vidíme tudíž, že Německo má cirkulaci ještě jednou tak velikou, než my a proto pochybuje řečník, že by ministři vystačili se 300 miliony zlatých k zavedení zlaté měny u nás, Ale to však věci ministrů samých a my si jejich hlavu nebudeme láma-i. Dále projevuje souhlas s druhým řečníkem, aby přednášce p, prof. Bráfa dostalo se největšího rozšíření v Čechách, a činí určitý návrh, aby domácí rada klubu uvážila, jak by se měla otázka měny u nás popularisovat, aby se jí dobře rozumělo i v nejšířších vrstvách.

Závěrečné slovo má pan prof. dr. Bráfa, který říká, že souhlasil by s menší jednotkou, ale podotýká, že ideál mincovní rovnosti v Evropě překazilo již Německo tím, že zavedlo svůj zvláštní systém mincovní, marky. A když by u nás nastala volba některého zahraničního systému mincovního, hospodářské úvahy byly by zatačeny politickými a již z té příčiny neodporučuje se raditi k přijetí systému zahraničního. Ze srovnání pouze číselných o mincovních zásobách jiných států nelze nic dovozovati. Anglie vystačí pomocí svých zařízení hmotného užívání peněz ušetřujících menší zásobou peněz máti na př. státy latinské mincovní unie; v Rak.-Uhersku trvá zase mnoho

krajín ještě v jistých zbytečích naturálního hospodářství, proto je potřeba měnidel a platidel menší. Myšlenka, aby i širší kruhy poučovaly se o národohospodářských otázkách, je správná a v té příčině důležitě, aby studentstvo naše o to se též přičiňovalo; místo těch do omrzení opatrovaných výkladů o potřebě národního probuzení a pod., bylo by užitečnější živým jasným slovem o důležitých otázkách národohospodářských a jinak věčně lid poučovati. Řečnick vyslovuje potěšení, že do schůze dostavili se též četní zástupci českého dorostu právníckého a d., že tato slova vyslovuje na milou adresu studentů českých.

* * *

Předseda pan prof. dr. R a n d a: S pozorností vyslechli jsme přednášku pana prof. Bráfa i výklady ostatních řečníků; tlumočím toliko city všech přítomných, když vzdám panu prof. Bráfovi díky za odborné pojednání jeho. Zároveň vyslovuju naději, že tato důležitá otázka bude častěji brána v klubu na přetřes, a souhlasím úplně s návrhem, aby přednáška pana prof. Bráfa a řeči ostatních pánů tiskem byly co nejvíce rozšířeny. Též souhlasím s názorem pana prof. Bráfa, že by studentstvo naše mělo pečovati o poučování lidu.

Tím schůze, která trvala skoro tři hodiny, krátce před 9. hodinou skončena.

